

“Ik heb het allemaal zien veranderen”

Vroeger heeft mevrouw Aartsen weleens gedacht, ik wou dat ik een jongen was. Nu heeft ze soms met de mannen te doen.

De wederopbouwperiode, de periode van 1945 tot ongeveer 1960, was een tijd van grote veranderingen. Mevrouw Sinie Aartsen, geboren in 1931, groeide op in Winterswijk en heeft nog volop herinneringen aan die tijd. Ze realiseerde zich al jong dat de positie van de vrouw niet gelijk was aan die van de man. Op haar manier heeft zij geprobeerd daar verandering in aan te brengen. Henk Bengevoord van de werkgroep oral history van Vereniging Het Museum in Winterswijk interviewde mevrouw Aartsen op 2 mei 2022 en legde zo haar persoonlijke herinneringen vast.

“Ik ben geboren en getogen aan de Kloetenseweg 35 in Winterswijk. We waren thuis met ons zevenen, ik was het enige meisje in het gezin en ik had vier broers. Drie waren ouder en één was jonger. We woonden in een groot huis met een tuin en een schuur met een varkens-, koeien- en paardenstal. Ons huis is in 1933 gebouwd, tegen de oude boerderij aan. We hadden wel elektriciteit maar er was nog geen waterspoeling op het toilet. We gingen toen nog op een tonnetje. In de oorlog is de boerderij afgebrand. Bij de nieuwbouw na de oorlog kwam er een toilet met waterspoeling en een tweede paardenstal. Later kwam nog een douche. Onze burens van de “Kloeten” woonden in een heel oud huisje dat een eindje van de weg af stond. Zij hadden ook na de oorlog nog geen elektriciteit. Ze hadden een gaslamp met een klein wit kousje dat brandde. Volgens mij hebben zij ook nooit elektriciteit gehad. Het huisje is later afgebroken voor nieuw te bouwen huizen op de Hakkelerkamp.

Mijn vader was in die jaren zelfstandig ondernemer. Samen met zijn broer Johan had hij een bedrijf voor het vervoer van zand en grind. Ook sleepten ze hout uit de bossen. Later deden ze ook verhuizingen. Zij hadden zelf een paard, eerst één later twee. Als er 's winters sneeuw lag werden ze ook gevraagd sneeuw te ruimen, zowel in het dorp als in de buurtschappen. Het paard dan scherp (nagels in het hoefijzer) en het trok de slee met sneeuwschuiver. Mijn vader was dan vaak de hele dag, en soms ook 's nachts, op pad. En dat allemaal zonder telefoon.

Aan het eind van de oorlog was ik veertien jaar. Ik zat in de zevende klas van de lagere school. De Duitsers hebben in het laatste jaar van de oorlog de school gevorderd en we konden het schooljaar niet meer afmaken. Aardrijkskunde van buiten Europa heb ik daarom niet gehad, ik vind dat nu nog jammer. Een rapport kreeg ik wel, maar daarover werd thuis niet gepraat. Ik zou niet weten wat daarin stond. Ik ben na de lagere school naar de huishoudschool gegaan. Ik was liever naar de ulo gegaan, maar daar werd niet naar gevraagd. Zo was het toen. Op de huishoudschool heb ik onder andere patroontekenen geleerd. Op mijn veertiende heb ik daar al mijn eigen jas gemaakt. Mijn broers gingen naar de ambachtsschool. Een broer ging helpen in het bedrijf van mijn vader.

Als meisje in het gezin heb ik mijn moeder geholpen in de huishouding. Mijn moeder had het druk, de huishouding doen voor een groot gezin en ook de groentetuin was voor haar. Ik moest de bedden afhaken en tussen de middag de vaat afdrogen, er was altijd wel werk. Voor de jongens was dat anders, de jongens mochten uitslapen, ik niet. Ik heb mijn hele leven graag gelezen, maar thuis was er weinig tijd voor. Vroeger heb ik wel eens gedacht, ik wou dat ik een jongen was. Ik had al gauw

door dat je als meisje of vrouw anders was. Zo was het vroeger ongewoon voor een man om boodschappen te doen. Als je kinderen had, dan wachtte je tot je man thuis was en dan deed jij de boodschappen. Bij mijn man Aart was dat ook zo, je kon het hem niet kwalijk nemen, de tijd was nu eenmaal zo. Ik heb het hem ook niet kwalijk genomen, maar toen de kinderen groter werden dacht ik wel, ik wil niet weer zo'n man afleveren. Ik heb mijn jongens proberen te laten zien dat er twee soorten mensen zijn, mannen en vrouwen, ze zijn hartstikke verschillend maar wel even gelijkwaardig. En dat ik niet begrijp waarom vrouwen nu zouden moeten koken en dat leuk zouden moeten vinden? En waarom zouden vrouwen niet mogen timmeren en dat leuk vinden? Ik heb mijn drie jongens om de beurt op zondag laten koken. Ze moesten zich zelf in de toekomst kunnen redden als ze voor zichzelf zouden moeten zorgen. En het resultaat is dat er twee heel goed kunnen koken. Zij kunnen beter koken als ik, ik heb het nooit zo leuk gevonden. Mijn andere zoon houdt niet zo van koken, dat is ook goed. Ik heb dit als kind altijd al zo gevoeld en ik heb het allemaal zien veranderen. Nu heb ik wel eens met de mannen te doen. Dan denk ik, het is weer doorgeslagen. Dat is vaak met dingen waartegen je protesteert. Het gaat altijd door en komt ook weer terug.

Toen ik van de huishoudschool afging, ben ik gaan werken bij de voorloper van de Hazewind. Dat was niet altijd prettig. Ik begon mij te ergeren dat ze achter je stonden als je een praatje maakte. Ik dacht dan: "Waar bemoei je je mee, ik maak mijn werk toch gewoon af". Toen ik werk kon krijgen bij een kleermaker, was ik gauw weg. Dat vond ik mooi werk en heb er veel geleerd. En de naailessen van de huishoudschool kwamen goed van pas. Totdat ik in 1961 mijn eerste kind kreeg heb ik daar gewerkt. Dat was ook al wel uitzonderlijk omdat het gebruikelijk was dat je als vrouw stopte met buitenshuis werken op het moment dat je trouwde.

Zoals ik al zei, mijn moeder deed de groentetuin. We waren in die tijd na de oorlog bijna geheel zelfvoorzienend wat groente en vlees betreft. We aten wat er uit de groentetuin kwam, worteltjes, sla, andijvie, boerenkool, witte kool, stakebonen (stokbonen), slabonen en natuurlijk aardappelen. Bloemkool verbouwden we niet en aten we ook niet. Ik weet nog dat ik een keer in Neede bij mensen groentesoep kreeg waar bloemkool in zal. Ik kende het helemaal niet maar vond het heerlijk. Bij ons huis was een schuur met niet alleen een stal voor de paarden maar ook een stal voor een koe en twee varkens. En kippen hadden we ook. We hadden dus ons eigen vlees, melk en eieren. Voor de kruidenierswaren kwam Van Nijkerken eerst het boodschappenboekje ophalen en later werden dan de boodschappen thuis bezorgd. Mijn moeder leverde de eieren in die we over hadden bij de kruidenier en hij verrekende die met de boodschappen.

In het tweede of derde jaar na de oorlog ben ik ook nog eens een paar dagen naar Duitsland geweest. Waar dat van uitging weet ik niet meer. Het was in het kader van de verzoening of zo. We logeerden in een jeugdherberg en er waren Duitse en Nederlandse jongeren. Ik heb er Claus, een Duitse jongen, leren kennen. Die Claus vond ik heel leuk. We hebben nog een keer afgesproken bij de grens in Elten. Hij zei dat hij op "Sonnabend" bij de grens zou zijn. Claus zal er op zaterdagavond geweest zijn, ik op zondagavond. We hebben elkaar door dit misverstand nooit weer gezien. Ook in die tijd had ik geen hekel aan de Duitsers, wel aan de nazi's natuurlijk. Ik kon toen ook al wel een beetje humanistisch denken. Veel Duitsers waren voor de oorlog ontevreden. Daar heeft een slimmerik toen gebruik van gemaakt. Ik zie dat nu weer bij Baudet. De mensen denken niet na, ze zijn zo verschrikkelijk onwetend. Daar ben ik bang voor, je moet er wat tegen doen.

In 1957 zijn mijn man Aart en ik getrouwd. We hebben lang verkering gehad. We wilden graag trouwen maar we hadden geen huis. We stonden al lang ingeschreven maar kwamen niet in aanmerking voor een huis. Toen ik vijfentwintig was zei mijn moeder dat we wel konden komen inwonen. Samenwonen deed je toen niet en we zijn toen getrouwd. Van een kleine slaapkamer was een keukentje gemaakt. Op een tafel voor het raam kwam een gasfornuis en een oliekachel was de verwarming. Beneden was de huiskamer. Zo hebben we bijna zeven jaar gewoond. We hebben er onze eerste twee kinderen gekregen.

Na de oorlog moesten er veel woningen gebouwd worden. Mijn vader had grond waar de Hakkelerkamp en nog later de Pelkwijk gebouwd is. De Gemeente heeft daar toen grond gekocht, ook van mijn vader. Als toen bijvoorbeeld de prijs een probleem was, werd de grond onteigend tegen f0,60 per vierkante meter. Toen we bij mijn ouders inwoonden zijn achter ons huis de huizen aan de Kastanjelaan, en de zijstraten daarvan, gebouwd. Jarenlang liepen we daar door het rode zand. De huren waren eerst zes zilveren guldens en later werd dat zeven of acht gulden in de week. Dat was bijna 30 procent van je loon. We vonden dat veel geld om dat je hele leven te moeten betalen. We wilden daarom wel graag een huis kopen. Nu hadden we een mooi huis gezien aan de Generaal Berenschotweg. Het was een helft van een dubbel, een groot huis met een erker en kamers ensuite. Vanaf dat huis kon je nog zo op de kerktoren kijken, de huizen op de Branderbosch waren nog niet gebouwd. Als je in die tijd echter een eigen huis wilde kopen, dan had je zestig procent eigen geld nodig. Mijn man heeft toen zijn motor verkocht. Maar we kwamen nog wat tekort. Mijn vader had in die tijd een stuk grond verkocht aan de Shell voor een pompstation. Ik dacht die heeft wel een paar cent en vroeg hem of ik bij hem een bedrag kon lenen. Mijn vader was een man van weinig woorden en hij zei niets. Veertien dagen later heb ik het hem nogmaals gevraagd. En "ja", was alles wat hij toen zei. Wij hebben toen het huis gekocht. Het huis was echter verhuurd en de huurders mochten nog drie jaar blijven wonen. In die tijd werden de huizen aan de Rembrandtstraat gebouwd en daar wilden de huurders wel naar toe. Ik ben toen naar de Burgemeester en de Wethouder, Beijers, gegaan. Ik heb toen gezegd dat wij al zeven jaar ingeschreven stonden voor een woning, maar nooit iets gehoord hadden. Ik heb gevraagd of het niet mogelijk was dat de huurders nu naar de Rembrandtstraat gingen, zodat wij in ons huis konden. Nou, dat is gelukt en na een jaar konden wij in ons huis. We hadden toen vier slaapkamers en een grote tuin. Een badkamer was er niet. Later hebben we beneden een douche gebouwd. Er zaten allemaal paneeldeuren in en die hebben we allemaal glad gemaakt. Achteraf denk ik, wat jammer, maar goed dat deed je toen.

In de jaren vijftig is een broer van mij, Gerrit, geëmigreerd naar Canada. Emigratie werd toen ook door de regering gesteund. Gerrit werkte hier bij een boer en had verkering met Willemien. Een zus van Willemien had verkering met een jongen uit Aalten. Deze jongen had een oom in Canada. Met zijn vieren zijn ze naar Canada vertrokken en de oom was de eerste opvang in Canada. Bij het afscheid dachten dat we Gerrit nooit weer zouden zien. In het begin hebben ze het heel moeilijk gehad. Ze hadden een klein houten huisje. Mijn broer hakte hout en was vaak weken van huis. Later is het hem goed gegaan. Hij had een gezond verstand en hij werd chef van de Coöperatie in Neerlandia. Daar kwam een garage bij en samen met de boekhouder hebben ze er voor gezorgd dat mensen zich konden verzekeren. Mijn man is in 1985 overleden. Een jaar daarna ben ik naar Canada gereisd en heb ik mijn broer voor het eerst weer gezien. Omdat we altijd contact hebben gehouden was het weerzien niet eens vreemd. Ik vond het mooi om te zien dat hij net als ik veel van lezen hield.

Mijn man Aart werkte als conducteur bij het spoor. Dat had als groot voordeel dat we eenmaal per jaar vrij reizen hadden naar het buitenland. Daar hebben we veel gebruik van gemaakt. Eind jaren vijftig zijn we een paar maal met de trein naar Oostenrijk geweest. Ik weet nog dat we bij de Brennerpas in een hotel sliepen met zo'n dekbed waar je niet overheen kon kijken. Ook zijn we in die jaren naar de Wörthersee geweest. Dat was toch wel bijzonder om in die tijd al op vakantie naar het buitenland te gaan terwijl bijna niemand nog op vakantie ging. Dat is nu wel anders."